

Силабус
навчальної дисципліни
Цивільне та сімейне право (ч.1)
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма Право

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Рівень вищої освіти перший (бакалавр)

Викладач (і)	Дудорова Катерина Борисівна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-pravo/composition-kaf-pravo/dudorova/
Контактний тел.	+38066-966-29-25
Е-mail викладача:	k.b.dudorova@gmail.com
Графік консультацій	Консультації проводяться з використанням дистанційних технологій, а також у режимі on-line за потреби з студентами

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
8/ 240	36	36	168	Залік, екзамен

Семестр: осінній, весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: авторське право, заповіт, майнові права, особисті немайнові права, патентне право, позовна давність, представництво і довіреність, правочини, право власності, право інтелектуальної власності, спадкове право, спадкування, фізична особа, цивільне законодавство, юридична особа.

Мета та предмет курсу: Метою є підготовка бакалаврів зі спеціальності «Право» для роботи у практичній сфері. Викладання дисципліни передбачає, що здобувач повинен отримати та засвоїти загальновизнані в юридичній доктрині і практиці цивілістичні постулати, вмінні самостійно аналізувати їх законодавче оформлення, оволодіти навичками практичного застосування цивільно-правових засобів. Предметом вивчення навчальної дисципліни є норми цивільного права, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини); практика застосування норм цивільного права; основні положення цивільно-правової доктрини.

Компетентності та програмні результати навчання:

№	Програмні компетентності	Компетентності	Результати навчання
1	Загальні	ЗК2.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3.Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. ПРН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю. ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

			<p>ПРН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.</p> <p>ПРН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.</p> <p>ПРН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.</p>
2	Фахові	<p>СК7.Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: цивільне і цивільне процесуальне право.</p> <p>СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .</p> <p>СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.</p>	<p>ПРН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.</p> <p>ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p> <p>ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.</p> <p>ПРН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.</p> <p>ПРН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.</p>

Зміст курсу:

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальні положення цивільного права. Цивільні правовідносини.

Поняття, предмет і метод цивільного права. Принципи цивільного права. Система цивільного законодавства в Україні. Поняття та види цивільних правовідносин. Склад цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Фізичні особи як учасники цивільних правовідносин. Юридичні особи та інші учасники цивільних відносин.

Поняття фізичної особи. Правоздатність і дієздатність фізичних осіб. Обмеження та припинення дієздатності. Поняття та ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Створення, реорганізація та ліквідація юридичних осіб. Інші учасники правовідносин (держава, територіальні громади).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Об'єкти цивільних прав.

Поняття об'єктів цивільних прав. Речі їх класифікація. Гроші та цінні папери. Результат робіт і послуг. Нематеріальні блага. Цифрові активи як об'єкти цивільних прав.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Правочини.

Поняття та ознаки правочину. Види правочинів. Форма правочинів. Умови дійсності правочину. Недійсність правочинів та її наслідки. Тлумачення правочинів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Представництво у цивільному праві.

Поняття та значення представництва. Види представництва. Підстави виникнення представництва. Довіреність: поняття та види. Припинення представництва. Передоручення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. Строки та терміни.

Поняття строків і термінів у цивільному праві. Види строків. Обчислення строків. Позовна давність: поняття та види. Перебіг і зупинення позовної давності. Наслідки спливу строків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи.

Поняття особистих немайнових прав. Ознаки та класифікація немайнових прав. Зміст і здійснення особистих немайнових прав. Гарантії захисту особистих прав. Співвідношення з майновими правами.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. Види особистих немайнових прав фізичної особи.

Право на життя та здоров'я. Право на повагу до честі, гідності та ділової репутації. Право на ім'я та його використання. Право на приватність і особисте життя. Право на інформацію. Право на свободу творчості.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9. Право власності. Захист права власності.

Поняття та зміст права власності. Форми та види власності. Підстави набуття права власності. Припинення права власності. Спільна власність. Право володіння, користування та розпорядження. Поняття захисту права власності. Віндикаційний позов. Негаторний позов. Інші способи захисту права власності. Відшкодування шкоди. Захист права власності від посягання держави.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10. Речові права на чуже майно.

Поняття речових прав на чуже майно. Сервітути. Емфітевзис. Суперфіцій. Право користування чужим майном. Припинення речових прав.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 11. Загальні положення про спадкування.

Поняття спадкування. Склад спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкодавець і спадкоємці. Загальні принципи спадкового права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 12. Види спадкування.

Спадкування за заповітом. Спадкування за законом. Черги спадкування. Право на обов'язкову часту у спадщині. Особливості спадкування окремих видів майна.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 13. Здійснення права на спадкування.

Прийняття спадщини. Відмова від спадщини. Оформлення спадкових прав. Поділ спадщини спадкові спори.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 14. Спадковий договір.

Поняття спадкового договору. Сторони спадкового договору. Зміст і форма договору. Виконання спадкового договору. Припинення та розірвання договору.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 15. Загальні положення про право інтелектуальної власності.

Поняття інтелектуальної власності. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 16. Авторське право і суміжні права.

Поняття авторського права. Об'єкти авторського права. Суб'єкти авторського права. Суміжні права. Договори у сфері авторського права. Захист авторських прав.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 17. Право промислової власності.

поняття промислової власності. Винаходи та корисні моделі. Промислові зразки. Патентування об'єктів. Ліцензійні договори. Захист прав промислової власності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 18. Право інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Поняття засобів індивідуалізації. Торговельні марки (знаки для товарів і послуг). Комерційне (фірмове) найменування. Географічне значення. Правовий режим використання. Захист прав на засоби індивідуалізації.

Методи навчання: *Лекція* - це метод, за допомогою якого викладач у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою. При проведенні лекції викладач використовує бесіду, розповідь, пояснення.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних.

Розповідь – це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу.

Пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого викладач розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Практична робота – метод навчання, який спрямований на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Своєчасне виконання практичних завдань та самостійної роботи є обов'язковим. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Відпрацювання тем курсу, що були пропущені або не підготовлені, відбувається на консультаціях згідно графіку.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів БДПУ згідно з Положенням про академічну доброчесність у БДПУ. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не

обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть бути застосовані дисциплінарні заходи. При виконанні письмових робіт не допустимим є порушення академічної доброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в роботах є підставою для їх незарахування викладачем. Списування під час підсумкового контролю знань заборонені. Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Політика щодо використання штучного інтелекту. У рамках курсу "Освітнє законодавство у діяльності педагога", ви можете відповідально використовувати інструменти штучного інтелекту (ШІ) для підвищення ефективності навчання, наприклад, для попереднього структурування навчальних матеріалів, підтримки мовних компетентностей або пошуку та узагальнення великих обсягів інформації з нормативно-правових актів. З огляду на специфіку освітнього законодавства, ви зобов'язані здійснювати критичну верифікацію всіх згенерованих ШІ виходів, особливо щодо цитувань та правових положень, оскільки системи ГШІ можуть генерувати недостовірні факти або вигадані посилання ("галюцинації"), що є неприпустимим у сфері професійної юридичної відповідальності. Наголошую, що основним принципом є повна прозорість: у всіх позааудиторних письмових роботах необхідно обов'язково розкривати внесок ШІ, використовуючи стандарт GAIDeT, зазначаючи інструмент та делеговані завдання; при цьому відповідальність за зміст та академічну доброчесність роботи завжди несе лише здобувач. Ми заохочуємо вас інтегрувати ці технології для формування ШІ-грамотності, але кінцеве оцінювання завжди базуватиметься на демонстрації вашої індивідуальної здатності до аналізу та застосування освітнього законодавства.

Політика щодо відвідування. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають лекційні та практичні заняття курсу. За об'єктивних причин (хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: Вивчення курсу передбачає використання ТЗН (мультимедійний проектор, екран, ноутбук тощо), офіційних каналів зв'язку (Viber, Google, Zoom електронна пошта тощо) та освітніх платформ (MOODLE та ін.).

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів вищої освіти здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю. Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних під час поточного та підсумкового контролю і максимально складає 100 балів.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активність студентів, відповіді на питання, обговорення дискусійних та додаткових питань, виконання практичних завдань та самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку.

Максимальна оцінка навчальних досягнень здобувача

1. Максимальна сума балів поточного контролю (практичні та самостійні роботи) – 50 балів.
2. Максимальна сума балів підсумкового контролю (екзамен) – 50 балів.
3. Максимальна сума балів за навчальну дисципліну (підсумкове оцінювання) – 100 балів (за університетською шкалою та шкалою ЄКТС).

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти застосовується внутрішня університетська шкала. Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітньої компоненти є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання, складає 50 балів.

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 6-те вид., перероб. і допов./ за заг. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2019. Т. I. 752 с.
2. Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 364 с.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15>.
4. Цивільне право(загальна частина) : навч. посібник/ О.В. Кіріяк, Ю.П. Пацурківський, М.М. Гудима-Підвербецька. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.
5. Цивільне право України: Підручник. Частина загальна /За ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС. 2024. 568 с.
6. Цивільне право України : В 2-х томах. Том 1: підручник / За ред. Є.О.Харитоновна, Н.Ю.Голубєвої. Х.: ТОВ «Одіссей». 2010. 832 с.
7. Цивільне право України : Підручник / За заг. ред. В.І.Борисової, І.В.Спасибо-Фатєєвої, В.Я.Яроцького. 2-ге видання, перер. та доп. Х.: Право. 2014. Т.1. 656 с.

8.Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авто-рів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: «Новий Світ-2000», 2014. – 444 с.

9.Цивільне право України: Загальна частина: [підруч.] / І. А. Бірюков, О. Ю. Заїка, С. С. Бичкова; за ред. І. А. Бірюкова, О. Ю. Заїки. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта. 2014. 510 с.

10.Цивільне право України: Підручник. Загальна частина / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А. Майданика К.: Юрінком Інтер. 2017. 736 с.

Додаткова:

11. Бичкова С. Визнання спадщини відумерлою: новелізація правового інституту за останні 15 років . *Право України*. 2019. № 2. С.107–118.

12. Венедиктова І. Авторське право на елементи літературного твору у комп'ютерній відеогрі. *Право України*. 2018. № 1. С. 91 – 102.

13.Грущинська Н. Характеристика нерухомого майна як об'єкта цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №2. С.23–30. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/5.pdf>

14. Дзера О. Принципи інституту права власності вимагають додаткових законодавчих гарантій. *Право України*. 2019. №1. С.75–92.

15. Дорошенко О., Тарасенко Л. Право sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою: новели правового регулювання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. № 3. С. 87–96.

16. Дришлюк А.І. Судова практика в системі джерел цивільного права України: Монографія. Харків: ЕКУС. 2025. 312 с.

17. Дудорова К. Види спадкування у цивільному праві України: проблемні аспекти //Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 06 травня 2019 року / за заг. ред. Т.О. Коломоець. Запоріжжя: ЗНУ. 2019. С. 34-37.

18. Дудорова К. Деякі аспекти цивільно-правового захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет // «Азовські правові читання»: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Бердянськ, 17-18 травня 2019 р. Бердянськ: ТОВ «Модем-1». 2019. С. 56-60.

19. Дудорова К. Момент набуття права власності на нерухоме майно: окремі дискусійні питання. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Азовські правові читання - 2020» (Бердянськ, 14-15 травня 2020 р.). Бердянськ: ТОВ «Модем-1». 2020. С. 26-31.

20. Дудорова К.Б. Фраудаторні правочини у цивільному праві України. Актуальні проблеми правової науки:матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу,м.Запоріжжя, 1-2 жовтня 2021 року/за заг.ред.Т.О.Коломоець. Запоріжжя:ЗНУ, 2021.С.109-115. URL: https://www.znu.edu.ua/faculty/law/nauka/_m_zhnarodnogo_naukovopraktichnogo_kongresu_aktual_n_problemi_pravovoyi_nauki__7-8_zhovtnya_2021_r_.pdf

21. Кіріяк О. Співвідношення понять «термін» і «момент у часі» за цивільним законодавством України . *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С.32–36. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/6.pdf>

22. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ:Видавничий дім “АртЕк”, 2020. 128 с.

23. Кот О.О. Загальні засади оновленого цивільного законодавства.Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 237 –257.

24. Кот О. Розвиток доктрини приватного права у сфері захисту суб'єктивних цивільних прав. *Право України*. 2019. №1. С.217–236.

25. Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. №1. С.93–104.
26. Кухарев О.Є. Спадкове право України: Навч.посібник/О.Є.Кухарев. К.: Алерта, 2013. 328 с.
27. Литовченко Л. Право на захист цивільних прав та інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 20-24.
28. Майданик Р.Вчення про методологію приватного (цивільного) права України. *Право України*. 2019. №1. С.58–76.
29. Отрадна О.О. Визначення розміру компенсації моральної шкоди: психологічна підтримка юриспруденції. *Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 328 – 341.*
30. Погрібний С. Задоволення вимог кредитора спадкоємцями боржника за грошовими зобов'язаннями: обрання ефективного способу судового захисту. *Право України*. 2019. №2. С.91–106.
31. Право інтелектуальної власності: Академічний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 570 с.
32. Право інтелектуальної власності: підручник // [О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, В. С. Дмитришин, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе та ін.] за заг. ред. О. І. Харитонової. К.: Юрінком Інтер, 2020. – 540 с.
33. Романюк Я. Застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві (питання теорії і практики) : Монографія . К.: Ін Юре, 2016. 308 с.
34. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. К.: Атіка. 2005. 560 с.
35. Ромовська З. Українське цивільне право: Право власності. Академічний курс. Підручник. К.: Алерта, 2011. 246 с.
36. Ромовська З. Українське цивільне право: Спадкове право. Академічний курс. Підручник. К.: ВД Дакор 2013. – 304 с.
37. Сішук Л. Підприємницькі юридичні особи в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С.74–80. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2021/4/12.pdf>
38. Сліпченко С.О. Цифрова річ: правова реальність або юридична невизначеність. *Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 381 – 414.*
39. Спільна власність. Правові позиції Верховного Суду. Коментар /За ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. К.: ЕКУС. 2026. 304 с.
40. Стефанчук М.О. Місце «динамічної» правоздатності фізичної особи в сучасній цивілістичній доктрині України. *Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 415 – 449.*
41. Цибань А.А. Окремі особливості реквізиції як підстави припинення права власності в умовах надзвичайного чи воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С.176 – 178.
42. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Цивільне право України — термінологія в очікуванні змін. *Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнецової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 523 – 535.*

43. Штефан А. Об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (штучним інтелектом) без безпосередньої участі людини: перший світовий досвід правової охорони. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 1-2. С. 75–85.

Інтернет-ресурси:

44.Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua>

45.Інформаційно-пошукова система «Законодавство України»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

46.Офіційний сайт Верховного Суду. URL: www.scourt.gov.ua/

47.Єдиний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua>

48.Офіційний сайт Європейського суду з прав людини (головна сторінка): URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

49.Сайт Європейського суду з прав людини. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>

50.Сайт «Практика ЄСПЛ. Український аспект» \ <https://www.echr.com.ua>

51.Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b126>

52.<http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)

53.<http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України

54.<http://www.uamedia.visti.net/golos> - Газета «Голос України»

55.<http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

56.<http://www.rada.kiev.ua> – Бібліотека Верховної Ради України

57.<http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

58.<http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія

59.<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm> – Форум права (електронне наукове фахове видання).

60.<http://www.pravo.biz.ua> - Електронна бібліотека з правознавства

61.<http://www.chitalka.info> - Електронні підручники он-лайн/ Право

62.<http://www.yurpractika.com> - Газета «Юридическая практика»

63.http://www.yurincom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine - Газета «Юридичний Вісник України»

64.http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/index.html - Науковий фаховий журнал «Підприємництво, господарство і право»

65.http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/index.html - Науковий журнал «Адвокат»

66.<http://www.eurocourt.pravoua.com.ua> - Електронний журнал «Європейський суд з прав людини: судова практика»

67. <http://www.pravoua.com.ua> - Юридичний журнал «Право України».